

TARUPETTAI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT nr. 27

suvi 2006

Foto: Lilian Freiberg

Olõt sa olluq
pinigõ suun
silmini-kõrvuni
muagõ kuun?
Siilikarjan
ja lambidõ siän
võimaldõ väänik
hellemben iän?

Oll' sul aigu
uutaq tiku?
Oll' väkev kariaq
piksõ pitu?
Sait ollaq
hindege katõköistõ?
Rohkõmb ei nõvvaq.
Mõistsõ, mõistsõ.

Milvi Panga luulõkogust võet luulõtus "Olõt sa olluq"

✿ 8.juulil toimuvad Ähijärvel
simman ja käsitööpäev
ning Karula Hoiu Ühing
peab oma viendat
sünnipäeva

✿ Millisena tahame näha
turismi Karulas?

✿ Mia tuu võru kiil om?

✿ Kuhu Põrgujärv kadus?

✿ ATVd – mida neist arvata?

Millisena tahame näha turismi Karulas?

Turismi arendamiseks võib valida erinevaid teid. Võib lasta sel areneda omasoodu, seadmata kaugemaid eesmärke, mille suunas liikuda. Ka ei pruugi arvestada millegi muu ega kellegi teisega – peaasi, et tegevus tulus ja iseenese arvates õige tundub. Teistsugune suund on võetud turismi arendamisel Karula piirkonnas.

Karula piirkonna turismistrateegia ehk turismi arendamise põhimõtete kogum sündis kuuekuise töö tulemusel. Sõna sekka ütlesid kohalikud elanikud, turismiettevõtjad, vallavalitsuste ja mittetulundusühingute esindajad. Põhimõtete väljatöötamine toimuski kõigi nende huvigruppide koostöös, seda just sellepärast, et erinevad seisukohad arvestatud saaks ning töö parem tuleks.

Kas ja kuidas puudutab Karula piirkonna turismistrateegia kohalikke elanikke? Selge on see, et turism kohalikele elanikele mõju avaldab. Esmajoones paneb turismi areng proovile piirkonna infrastruktuuri: teed, prügimajanduse, transpordi jne. Nii on ka Karula piirkonna maanteed koormus kasvanud tänu siin vuravatele ekskursioonibussidele ja turistide autodele. Teeäärsete talude elanikke häirib kruusateedel kihutamine, veel rohkem aga sealt tulev tolm. Samas tooks teede viimine mustkatte alla kaasa nii kiiruste kui ka küllastajate arvu kasvu. See pärast sai ühe põhimõttena turismistrateegiasse kirja, et mustkatte alla tuleks viia vaid olulisim ühendustee – Haabsaare ja Antsla vaheline lõik. Teeäärsete talude kohale selle-eest on vaja tolmuvabu (spetsiaalse immutusega) teelõike. Ka leidis töögrupp, et taluõuesid läbivatele teedele tuleb paigaldada kiirust piiravad märgid.

Eelmisel aastal läbi viidud külustusuring näitab, et suure osa kohalike inimeste arvates käib küllastaid liiga palju suvel, samas teistel aastaegadel küllastajad niiväga ei häiri. Üheks põhimõtteks ongi küllastatavuse hajutamine, pakkudes rohkem tegevusi sügisel, talvel ja kevadel. Kui palju aga võiks küllastajaid kokku olla, kus peaksid nad käima ja milliseid küllastajaid siia üldse ootame? Töögrupi poolt pandi paika põhimõtte, et Karulasse oodatakse looduse ja kultuurihuvilisi küllastajaid. Suund pole küllastajate arvu suurendamisele, vaid nende pikemaajalisele siinviibimisele, pakutavate turismiteenuste taseme ning vastavalt hinna tõstmisele. Küllastajatele pakuvad põnevust Karula traditsioonid, käsitöö, murrak – seda

kõike saame uhkusega pakkuda. Oluline on see, et pakutav – nii toit, giiditeenus kui ka suveniirid – oleksid kohalikku päritolu

Kas turismistrateegia toob juurde piiranguid? Ei, sest turismistrateegia on kokkulepe kõigi turismi huvigruppide vahel. Seda saab võtta kui meie ühist otsust ehk siis moraalselt kohustust. See tähendab seda, et selles on suunad ja soovitusel edaspidiseks turismi planeerimiseks. See kaitseb piirkonda (ja kohalikku kogukonda) siia mittesobivate investeeringute eest – nii on ühe põhimõttena kirjas, et ATV- ja mootorsaaniradasid piirkonda üldiselt ei planeerita. Samas on turismistrateegia heaks aluseks ettevõtjatele oma plaanide tegemisel, tuues välja näiteks selle, millest küllastajad piirkonnas puudust tunnevad. Pole üllatuseks, et sinseks peamiseks arenguvajaduseks on toitlustuskoha olemasolu, kuid vajaka on ka aastaringset majutust pakkuvatel turismitaludel, vähene on võõrkeele oskus giididel ja turismitalunikel. Turismistrateegiat saab võtta kokkuleppena, mis seab raamid ning annab suuna turismi arendamisele. Positiivne on ka see, et strateegia kui dokumendi olemasolu on eeliseks nii ettevõtjate, mittetulundusühingute kui vallavalitsuste projektitaotluste rahastamisel.

Esialgssed põhimõtted turismi arendamiseks on välja töötatud, siiski vajavad need enne kinnitamist ülevaatamist ja täiendamist. Seda saad aga teha just sina, infolehe lugeja! Ole hea ja leia pisut aega, tutvu Karula piirkonna turismistrateegiaga põhjalikumalt ning avalda oma arvamust. Sinu ettepanekud, täiendused ja parandused on väga olulised! **Strateegiaga saad tutvuda Lüllemäe ja Haabsaare raamatukogudes**, samuti leiad selle Karula rahvuspargi kodulehelt. Ettepanekud palume toimetada Karula rahvuspargi külustuskeskusesse, aega selleks on terve suvi ja tükk sügist veel pealegi. Oktoobri lõpus toimival koosolekul lähevad ettepanekud arutlusele ning loodetavasti saame strateegia siis ka heaks kiita.

Merike Tsimmer,
turismistrateegia töögrupi juht

ATVd – kas ja kus nendega sõita tohib?

ATVde omanike arv on viimastel aastatel kiiresti kasvanud ning paraku võrdeliselt sellega kasvab ka inimeste rahulolematus ATVga sõitjatega

ATVd saab kasutada põllumajandus- ja metsatööl, mis on ju igati loodussäästlik, sest ATV on kergem kui traktor, kahjustab vähem pinnast ja tarbib vähem kütust kui traktor. Samas on nende masinate kasutamine põhiliselt lõbusõiduvahendina tekitanud olukorra, kus ATVd on muutunud hoolimatu suhtumise ja kaasanimete õigustest ülesõit-mise sümboliks. ATVga sõitmise teema on ka looduskaitstes probleeme tekitanud ja seetõttu on igati asjakohane “Tarupettäis” veidi kehtivaid reegleid tutvustada.

Vajadusel on võimalik ATVga põllutöid teha.

Sõit maastikul: Vastavalt looduskaitse-seadusele ja Karula rahvuspargi kaitse-eeskirjale on mootorsõidukitega (sh ATVdega) liiklemine ja nende parkimine väljaspool selleks ettenähtud teid ja parklaid keelatud (välja arvatud teaduslikel välitöödel, järele-valve- ja päästetöödel ning metsa- ja põllumajandustöödel). See tähendab, et nii traktorite kui ka ATVdega võib põllul ja metsas sõita ainult juhul, kui teostatakse metsa- ja põllumajandustöid. Seega ei anna ATVdega lõbusõidu korras väljaspool teid sõitmiseks õigust ka see, kui ATV on registreeritud traktorina. Selge on ka see, et põllu- ja metsamajandustöid võib teha vaid oma maal või maaomaniku nõusolekul. Väljaspool kaitseala reguleerib ATVdega maastikul sõitmist liikluseeskiri, mis lubab maastikul maastiku-sõidukiga sõita või seda parkida üksnes

maavaldaja loal (riigimaal on maaomaniku esindajaks metskond, muu riigiasutus või kohalik omavalitsus).

Sõit sõiduteedel: Juhul, kui ei ole tegemist põllu- ja metsatöödega, siis võib traktoriga sõiduteel sõita (niisiis ka nende ATVdega, mis on registreeritud traktoriks). Ülejäänud ATVdega vastavalt liikluseadusele sõidu-teedel sõita ei tohi.

Vastavalt liikluseadusele on **kohalikul omavalitsusel** õigus maastikusõidukite liikle-misele kehtestada täiendavaid nõudeid oma valla või linna territooriumil.

Kokkuvõtteks: Karula rahvuspargis võib sõita traktoriks registreeritud ATVga mööda sõiduteid ja kõigi ATVdega võib sõita maa-omaniku loal teostatavatel põllu ja metsa-töödel.

Piirangud ATVdele on kehtestatud seetõttu, et selle hea läbipääsuvõimega väiksemõdu-lise masinaga sõidetakse ka seal, kuhu muidu liiklema ei pääse ja kahjustatakse taimkatet, mille taastumine võib sõltuvalt kasvukohast aega võtta isegi aastakümneid. Teine väga häiriv tegur on müra. Eelmisel suvel Karulas toimunud ATVde “ralli” oli tõsine ehmatus neile, kes seda kuulma-nägema juhtusid. Karula väärtus nii kohalikele elukeskkonnana, külastajatele sihtkohana kui linnu- ja looma-liikidele elupaigana on seni olnud just sinne rahu ja vaikus. Hoidkem seda ka edaspidi, pidades ise kinni ATVga liiklemise reeglitest kui ka neid teisele meelde tuletades.

Mida teha, kui ATV omanikud seadustest ei hooli? Üks variant on helistada loodus-vahile Mati Urbanikule telefonil 529 0388. Tema võimuses on rikkujaid korrale kutsuda. Teine võimalus on helistada Keskkonna-inspektsiooni telefonil 1313. Neil on õigus trahvi teha, samas asuvad nad kaugel ja neil ei pruugi kohalesõitmiseks aega olla.

Kaili Preismann
LKK Põlva-Valga-Võru regiooni
seire ja teadustöö spetsialist

Uppuja päästmine on uppuja enese asi

Eesti Vabariigi äärealade, nende hulgas ühe tüüpilisemana kogu Kagu-Eesti problemaatiline majandusseis, tööhõive, toimetulek on igati päevakohased ka Karula mail, Karula kihelkonnas, sealhulgas ka rahvuspargis elavate inimeste jaoks. Nii ongi, järk-järgult, rahvuspargi ja selle tegevuse eri külgedega seotud tegemised ning nende rahastamine mitmesuguste fondide kaudu muutunud arvestatavaks osaks kohalikust majanduselust. Näitena võiks tuua rohumaade hooldamist, võsastumise piiramist, ehituspärandi kaitsmise ja säilitamisega seotud töid jne.

Igasugune majanduselu eeldab piisavat uuenduslikkust, uute mõtete pealetulemist ja rakendumist ühelt poolt, aga ka üsnagi suurt püsikindlust, arengute sujusust ja situatsiooni järjekestimist teisalt. Just selles viimases on selleaastane looduskaitser reform tekitanud hulganegi küsitavusi ning seadnud kahtluse alla senise edasikestmise, rääkimata edasistest arenguväljavaadetest.

Viis aastat tagasi — 25.05.2001. aastal loodi Karula Hoiu Ühing 17 asutajaliikme poolt, samal aastal 10.09.2001 see ka registreeriti. Mõte ühiskondliku organisatsiooni loomise ümber oli liikunud juba mitmeid aastaid. Ühena põhieesmärkidest uuel ühingu nähti kaasaaitamist rahvuspargi ees seisvate ülesannete lahendamisel.

Jäänuks see ainsaks eesmärgiks KHÜ olemuse määratlemisel, oleks praegune reform sisuliselt lõpetanud KHÜ tegevuse. Kui tegevuse eesmärk on kellegi aitamine, siis kui aidatavat enam pole, muutub täiesti mõttetuks ka eesmärk ise. Õnneks vaadati viis aastat tagasi asja laiemalt ja KHÜ põhikirjalisse tegevusse läksid ka mõisted *Karula, ajalooline Karula kihelkond*. See kujunes väga loomulikult, sest rahvuspargi üheks ülesandeks oli kohaliku kultuuripärandi hoidmine, säilitamine ja kaitsmine ning on selge, et rahvuspargi maa-alal olev kultuuripärand ning seda seal edasikandvad inimesed on osa Karula rahvast ja Karula kihelkonna kultuuripärandist. Seega: rahvuspargi administratsiooni sisuline kadumine ei lõpetanud KHÜ olemasolu alusmõtet, see vaid asetab rõhud ümber. Tähtsaimaks muutus Karula rahvas tema järjepidevuses, see et see rahvas saaks elada, olla ja jätkata koos eelnevate ajastute pärimuse ja teadmistega.

Kuidas on KHÜ senini tegutsenud oma põhikirjaliste ülesannete täitmisel? Viis aastat on juba mingi aeg, mis väärib tagasivaadet ja analüüsi ja see on ühtlasi aluseks pilgule edasi, arvestades möödunu kogemusi ja muutunud olukorda.

Kalle Eller, KHÜ ekspert

Karula Hoiu Ühingu viis aastat

On sümboolne, et KHÜ asutamisest möödunud viie aastaringi täissaamise ajal on 17 asutajaliikmest saanud 27 liikmeline ühisus. KHÜ tegutsemise aluseks on olnud ühiselt tunnetatud ja väljaõeldud vajadused, järjepidevus ning kooskõla keskkonnaga.

Nii on oluliseks peetud pärandkultuuri uurimist ja kaitsmist: ajaloo, etnograafia, rahvapärимuse uuringute läbiviimist, vanade traditsiooniliste hoonete renoveerimist; keskkonna ja pärandkultuuri koolituste korraldamist; nõu otsimist kohaliku elu probleemide lahendamiseks läbi kokkusaamiste korraldamise ja eksperthinnangute koostamise; ühisuse arendamiseks talgute ja pidusemate ürituste

korraldamist.

KHÜ liikmeskonda kuuluvad nii kohalikud kui need inimesed, kellele Karula mingi muu ajendi najal oluliseks on saanud. Ühine on aga tahtmine hoida, kaitsta, ning arendada seda paikkonda ja tema eripärasust.

Aastal 2006 on meie tähelepanu pööratud jätkuvalt traditsioonide hoidmisele – traditsiooniliste hoonete renoveerimisele (ehituskoolitus), plaanis on käsitööpäev ja pärimusmuusika õhtu, rahvamuusika õpetus (CD välja andmine Karula rahvalauludega, rahvapillide õpetamine lastele). Ootavad kaasaaitamine ERDF-i projektis planeeritud tegevustele, Karula rahvuspargi keskuse kujundamisele

loodushariduskeskuseks, Karula elanike mureküsimate lahendamises ja informatsiooni vahetamiseks nõupidamiste korraldamine (turismi-, maaomanike ning jahinduse infopäevad jne).

Karula Hoiu Ühingu meelsust sel väikese juubeli aastal **väljendab kõige paremini** kevadisel KHÜ üldkoosolekul Rõõmu talu perenaise Liilia Tali poolt KHÜ kohta öeldud **väljend – “koduhoija”**. Siinkohal võime igaüks mõelda, mida see sõnapaar meile Karulas 2006. aasta suvel tähendab.

Kristi Kalve,
Karula Hoiu Ühingu juhataja

Lilian Freiberg rääkimas Otepää, Haanja ja Karula lastele järveelustikust käesoleva aasta mais toimunud KHÜ poolt läbi viidud laste looduslaagris. Foto: Rasmus Kask

Maale õppima!

Sel kevadel käivitub Interreg IIIa rahastatud Soome-Eesti ühisprojekt “Maale õppima – maapiirkondi tutvustav keskkonnahariduse võrgustik Soomes ja Eestis. Projekti peamiseks sihtalaks Eestis on Karula rahvuspark.

Projekti peaesmärgiks on arendada koolides maapiirkondi tutvustavat keskkonnaharidust. Soomes on eelneva, LIFE poolt rahastatud “Eco-learn” projektiga käivitatud talude, looduskeskuste ja koolide koostöös toimiv keskkonnahariduse võrgustik ning välja töötatud huvitavaid õppematerjale. Algava projektiga arendatakse Soomes koostöövõrgustikku edasi ning saadud kogemusi rakendatakse ka Eestis. Nagu ütleb projekti nimi, on asja mõtte tuua lapsed maale õppima, et nad vahetult kogeks loodust ja maaelu.

Projekti peateemadeks on maapiirkonna loodusvarade kasutamise seotud traditsioonid, kultuurmaastike ja pärandmaastike kaitse, maapiirkondade bioloogiline mitme-

kesisus ning toidu ökoloogiline tsükkel. Projekti raames koostatakse keskkonnahariduse koolituspakette, mis sisaldavad õppematerjale ja õppevahendeid. Oluline on õpetajate, talupidajate ja loodusettevõtjate koolitus ning talunike, looduskeskuste ja koolide koostöövõrgustiku moodustumine. Eestis valmib ka looduse mitmekesisust kirjeldav andmebaas, mis on õppematerjalide väljatöötamise aluseks.

Projekti juhtpartneriks Soomes on põllumajanduse uurimiskeskus. Eestis juhib projekti Tartu Ülikooli Loodusmuuseum, koostöö toimub Riikliku Looduskaitsekeskuse, Karula Hoiu Ühingu ja Karula talunikega.

Pille Tomson, projektijuht
TÜ Loodusmuuseum
pille.tomson@ut.ee
tel 526 6426

Miä tuu võru kiil om?

Tan Lõunõ-Eestin kõnõldas egäpäävátsele kiilt, miä om Põhja-Eestin pruugit keelest pallu tõistõ. Konagi kõnõldi põraao Eestimaa pääl kattõ eräle hõimukiilt – põhjaeesti ja lõunõeesti kiilt. Päämädsele põhjaeesti keele pääl sais seoilma ao eesti kirä- ja riigikiil.

Kooni 20. aastasaa alustusõni oll ka lõunõeesti keelel uma kiräkiil. Tuud kutsuti tartu kiräkeeles ja pruugiti vanal Tartu- ja Võrumaal keriku-, kooli- ja kohtukeeles.

Lõunõeesti rahvakeele perrätulõja omma võru, setu, mulgi ja tartu kiil, nimetet ka Lõunõ-Eesti murdis. Mõnikõrd pandva keeletiidläse Lõunõ-Eesti murdist kõnõldõn setudõ keelepruugi viil Võru murdõ murrakus, a setudõ esimuudu hindätiidmise peräst om targõmb näist eräle kõnõlda.

Aig-aolt om kuulda vaielusest ümbre võru keele – kiil vai murrõ vai eesti keele eräle kuju vms. Põhimõttit, mink perrä keeletiidüsen üte keelepruugi jagamine käü, om mitmit ja nuu omma sagedale ütstõsõlõ vasta. Tuuperäst om vast kõgõ targõmb kullõlda taad, kuis kõnõlõja esi umma keelepruuki nimetäse. Säänest kõnõlõjidõ arvamisõ perrä rehken-dämist naatas kõrrast inämb õigõs pidämä.

Vanal Võrumaal, kon om katõsa kihlkunda (Karula, Urvastõ, Kanepi, Harglõ, Rõugõ, Põlva, Vahtsõliina, Rāpinä), omma inemise kõnõldavat keelepruuki õks võru keeles kutsnu. Mõni ütles viil täpsembäle, näütüses ku mõnõ tõsõ kandi võrukõsõlõ umma tõistmuudu kõnõlõmist seletäs, et timä kõnõlõs Karula vai Rāpinä vms kiilt. A muie eestlāisiga kokko saien üldäs õks, et ma kõnõlõ võru kiilt.

Mis Karula kandi võru keele man tõistõ om. Sääne hindä kihlkunna vai kandi keelest kõnõlõminõ om asjas, selle et taasama võru kiil omgina kotussidõ väega tõistõ. Karula kandi keelepruuk käü lääne-võru (ehk õdagu-võru) keele ala. Lääne-võru keele manu käävä *u* ja *n* tähe sääl, kon ida-võru (ehk hummugu-võru) kõnõlõja ütlesse *o* ja *h*. Näütüses ku idavõrukõnõ ütles *ma olõ hummogu kotoh*, sõs läänevõrukõnõ kõnõlõs samma juttu nii: *ma ole hummugu kotun*.

Ku läänevõrukõnõ kõnõlõs, kohe tä lätt, sõs ütles tä *Antsladõ* vai *Antslalõ*, a mitte

Antslahe, nigu muial. Ja ku tä joba sinnä jõudnu om, sõs om tä *Antslal*, *Antslan*, a mitte *Antslah*, nigu idavõrukõsõ.

Sagedale om Karula inemise jutun *h* sõna alostusõn kaonu. Ja ütenütlevät käänuust pruugitas Karulan *-gõ*, a mitte *-ga* lõpuga, nigu muial. Nii tulõ vällä, et Karulan tetäs *obõsõgõ aina*, mitte *hobõsõga haina*.

Ja ku muial tahetas latsõlõ vai eläjäle ilosalõ üldä, sõs üteldäs *latsõkõnõ*, *pinikõnõ*, a tan Karulan või kuulda *latsõkõni* ja *pinikõni*. Viil või ette tulla, et Karula talun om *pernani*, mitte *pernaanõ*.

Kuis võru kiilt kiruta. Edimält võinu egäüts, kiä uman keelen kiruta taht, meelen pitä, et kõgõ targõmb om uma jutt kirja panda nii, nigu timä kandin kõnõldas. Olõ-i vaia nitti võtta tuust, kuis tõsõ kandi inemise kirutasõ näütüses Uman Lehen vai mõnõn raamatun.

Tõnõ kūsümüs om hariligult tuu, kuis võru keelen mitmust märki. Võrukeelitsin kooliraa-matin ja ka muial pruugitas mitmusõ märk-mises *q* tähte, tuu tähendäs, et ainsus om *pini*, a mitmus *piniq*. Tuud *q* tähte tulõ ette ka käskjān kõnõviisin, näütüses *tiq (leibä)!* vai *olõq (kotun)!* ja vorme *tetäq*, *nätäq*, *ollaq* jne pruukõn. Pallo om ka näid, kiä märkvä *q* asõmalõ ülakoma vai märgi ei ültse kuigi.

Võru keelen om inämb pehmelt ültävit sõnnu ku näütüses eesti keelen. Tuud pehmendüst märgitäs võru keelen mõnikõrd kas ülakoma vai ülakoma muudu tsillukõsõ krõnksiga nt sõnnun *lag´a*, *kar´a*, *mar´a*, a või kirota ka *lagja*, *karja*, *marja*. Pehmendüst märgitäs viil, ku tegusõna om minevikun, sis nt *and´* (mõnõ ütlesse ka *andsõ*). Ja nii, nigu *q*-ga, om ka pehmendüsmärgiga – küländ pallo om näid, kiä taad sukugi ei märgi.

Taa kirutamisõjutu lõpõtusõs tahtnu üldä, et parõmb kiruta ku kirutamalda jättä, tuu tähendäs, et massa-i hindäle päähä võtta, et ma külh kiruta ei mõista. Tulõ pruumi ja kül taa lätt.

Uma kiil kõüt innembiisi ja viil tulõvit põlvi. Nii, nigu mõts taht terve ja tukõv olõmisõs kirivüst ja liigirikust, tahtva tuud ka keele- ja kultuuriasja. Võrumaal kõnõldav uma kiil om ilma rikkusõ osa. Kirivüs tulõ egäl johtumisõl

kasus nii ilma ilus ku tasakaalus ja kirivüse veitemäsjäämine tege terve süsteemi vaesemas.

Võru kiilt om Võrumaal põlvi viisi ja aastasatu hoieta ja tä köüt ütetsõga kokku innembise ja põraao põlvõ. Juurilda elamine tege inemise õnnõtus. Tä tiia-i inämb, midä vai kuis timä vanavanavanõmba mõtli. Kiilt köüdusses hoiõn omma innembisi põlvi mõttö lähkün ja inemiisi hindätidmine kõva.

Et kiil ei olõs ärhääõnõ, piät tedä kõnõlõma. Ja meelen tulõ pitä, et mi latsõlatsõlatsilõ olõmi nuu innembise põlvõ mi, põraaigsõ võru keele kõnõlõja. Ku mi tahami, et taa kiil mi latsõlatsõlatsini olõs jõudnu, tulõ taad kõgõ inne ummi latsiga kõnõlda.

Tuus Karula rahvalõ jõudu suuvõn,

Ojari Triinu Võrult
Võru Instituudist.

Perajärve Põrgujärvest on alles ainult nimi

Karulas on mitmeid Põrgujärvi ja Põrguorge. Perajärve looduse õpperaja veerde jäävat Põrgujärve Lossimäe all on peetud Karula kõige kõrgemal asuvaks järveks, kuigi tänapäeval on seal soos vaid paarimeetrise läbimõõduga märg koht.

Vanemad inimesed mäletavad, kuidas väikese lombini viis laudadest rada, kuskohast Lossi talu loomadele joogivett toodi. Ju oli veekogu kasutuses ka Vana-Antsla mõisa Perajärve jahilossi aegu, kuigi inimesed pruuksid mõnisada meetrit eemal asunud Paruni allika jahedat vett.

Huvi pärast võtsime ette Lossimäe Põrgujärve lühivaatluse minu hea kolleegi – Tallinna Tehnikaülikooli Geoloogia Instituudi vanemteaduri Atko Heinsaluga. Mõningase pingutuse järel läbisime käsipuurimise abil 14,1 m paksuse settekihi.

Põrgujärve keskel oli väga halvasti lagunend turba paksus 13,5 m, selle all kümme sentimeetrit järvemuda ning edasi juba savi. See näitab, et **viimati oli Põrgujärve kohal väike järv umbes 11 000 aastat tagasi.**

Kinnikasvamise tagajärjel soostus see peagi.

Praegune rahvasuus järveks kutsutud vee-silm on sooälves või turbaauk ja võibolla on inimenegi selle tekkele kaasa aidanud. Kasutati ju turbasammalt palktarede vooderduseks ning näiteks kahekorruselise palkidest jahilossi tarbeks võis sammalt koormate viisi minna.

Siim Veski Perajärvelt

Põrgujärv Perajärvel

Foto: Siim Veski

lidvanade taimede uurijad käisid Karulas

Maikuu lõpus toimus Ähijärve Õppekeskuses 13. Põhjamaade Arheobotaanikute Grupi seminar-kokkutulek. Osavõtjaid oli Taanist, Rootsist, Norrast, Soomest ja Eestist, lisaks veel kohalikud huvilised.

Arheobotaanikute **uurimisobjektiks on arheoloogilistel kaevamistel leitud taimsed jäänused:** viljaterad, umbrohtude seemned, taimede varre- ja kooretükid, juured jne, mille põhjal on võimalik teha järeldusi varasemal

ajal elanud inimeste eluolu kohta: millal nad ühte või teise kohta elama asusid, milliseid põllukultuure nad kasvasid, mida nad sõid ja palju muud huvitavat.

Kersti Kihno,
Tartu Ülikooli Arheoloogia õppetool.

Sügisel on tulemas maaomanike nõupäevad: 30. september - 1. oktoober. Täpsem info ürituse kohta pannakse üles infotahvilitel.

Ähijärve kontor ja külustuskeskus on avatud E-R kell 9-17 ja L-P kell 10-18.

Address:
Ähijärve küla, Antsla vald, 66405 Võrumaa.

tel 782 8350
mob 525 1552
faks 782 8350
Järelvalvetöötaja telefon ööpäevaringselt 529 0388.

Üldine e-post:
lkk-kagu@otepaa.ee

Välja antud Sihtasutuse Keskkonnainvesteeringute Keskus toetusel.

KAASTÖID
JÄRGMISESSE
INFOLEHTE OOTAME
KUNI 1. september 2006.

VAATA MEID KA
INTERNETIST:
www.karularahvuspark.ee

Antsla poole minna, poolteist kilomeetrit või kaks siit, on Liivakingumägi. Seal oli surnuaed olnu ja arvasime isegi et kirik oli ollu. Jaani-vana vend olli kaevanu säält kuskilt ja olli leidnu ka midagi. Aga ma ei ole uurinu ega küsinugi säändseid vanapõlve asju.

*Luule Mikkal (1923)
Vana-Apja v. Aruküla
Piiri metsavahimaja*

INFO

8. juulil laulu-, tantsu- ja käsitööhuvilised Ähijärvele!

Kell 10.00 alustame käsitööpäevaga, teemaks seekord lambavill. Räägime maalambajuttu ning proovime ja vaatame villaga seonduvaid töid – pügamist, kraasimist, ketramist, nõelkudumist. Näha saab ka maalammaste eritooni naturaalvärvilist villa ja sellest käsitsivalmistatud värvilisi lõngu.

Maalammas on väiksepoolne loom, kellel on väga hea ning erinevat värvi vill – esineb nii halle, musti, valgeid kui ka laigulisi lambaid. Täna sel päeval leidub maalambaid lisaks saartele veel üksnes Pärnumaal, Setumaal ja Võrumaal – Eestimaa äärealadel, kuhu intensiivpõllumajandus nõukogude ajal ei jõudnud.

Maalambad Laidevahel, Saaremaal.

Foto: Eesti Maalamba Ühing.

Kui maalammas oli meie esiisade esimesi kariloomi, siis nõeltehnika on üks vanemaid tekstiiltehnikaid. Pea kogu maailmas kasutati nõeltehnikat aastasadu enne seda, kui varrastel kuduma õpiti. Kaunistatud nõeltehnikas kindaid kutsuti veimevaka viltideks ja neid hoiti pruudi veimevaka peal, et kuri kallale ei saaks. Harutada on nõeltehnikas eset pea võimatu ja sellest on pärit ka ütlus:” Kui ennevanasti kord sarvik kõik kindad üles harutanud, ei ole ta niisuguseid harutada mõistnud ”

Õpetusi ja kogemusi jagama tulevad **nobenäpud meie endi seast** ja oodata on ka külalisi. Et päev ladusamalt kulgeks, palume registreeruda hiljemalt 1. juuliks telefonidel 782 8350; 525 1552 või e-posti aadressil kiri@karularahvuspark.ee. Kaasa võtta ka söögiraha 20 krooni.

Õhtul alates 19.00 saab Ähijärve kaldal rahvamuusikat nautida. Muusikat teevad Kadri Giannakaina Laube ja Marju Varblane. Kohale tasub tulla juba varakult, et mitte jääda ilma **lõbusast näitemängust**.

Nii nagu mullu toimub ka sel korral **õllemeistrite jõukatsumine**, kus parima selgitavad õllejoogjad. Lisaks kutsume veel sõirateregijaid osalema **parima sõira valimistel**. Auhindu jagub kõikidele meistritele. Sõira- ja õlletegijad, andke endast palun märku telefonil 517 2646 (Lilian Freiberg).

Nii et **võtke oma pillid kapist ja tulge laulma-tantsima** – see aitab raskel heinaajal hingejõudu koguda ja meeled selged hoida.

*Lilian Freiberg,
Ala-Mähkli perenaine*

„Tarupettäi“ koostajad: Olivia Till ja Kaili Preismann
Tarupettäi on loodussõbraiku trükivärviga trükitud vanapaberist valmistatud paberile.